

Részletek az alapfokú nevelés-oktatás kerettanterveiből

A napokban megjelentek a kerettantervek ("terjednek" a nyomtatott példányok, letölthető az OM honlapjáról). Mint ismeretes: a Tánc és dráma kötelező modul lett. Hol kapott óraszámot, hol nem, vagyis néhány – szám szerint négy – évfolyamon van saját időkerete, a többi évfolyamon ehelyett befogadó tantárgya van (annak része lett). Az alábbiakban tipográfiaiailag is megkülönböztettük azon évfolyamok anyagát, amelyeken a Tánc és dráma követelményei a Magyar nyelv és irodalom 1-4. vagy 5-8. kerettanterv részeként jelentek meg: *dőlt betűkkel* szedtük. Ezeken az évfolyamokon idézzük a befogadó tárgy továbbhaladási követelményeiből azt, ami drámás oldalról elkülöníthető. **Önálló időkeretet az alapfok 5-6. és a gimnázium 9-10. évfolyamán kaptunk. (A szerk.)**

Magyar nyelv és irodalom 1-4.

1. évfolyam

TÉMAKÖRÖK, TARTALMAK

Tánc és dráma

Érzékelő-, utánzó- és memóriafejlesztő játékok.

A beszéd, az ének, a mozgás összekapcsolása játékhelyzetekben.

Történetek feldolgozása a báb és a dráma eszközeivel.

BELÉPŐ TEVÉKENYSÉGFORMÁK

Utánzó játékok. Énekes népi gyermekjátékok összekapcsolása mozgással, előadása társakkal. Az olvasott történetek reprodukálása bábozással, szerepjátékokkal

A továbbhaladás feltételei: –

2. évfolyam

TÉMAKÖRÖK, TARTALMAK

Tánc és dráma

Érzékelő-, utánzó és memóriafejlesztő játékok.

Népi mondókák, gyermekjátékok, népszokások, dramatizált mesék.

Történetek feldolgozása a báb és a dráma eszközeivel.

BELÉPŐ TEVÉKENYSÉGFORMÁK

A szövegmondás összekötése ritmikus mozgással. Egyszerű lépésekkel kísért énekes népi gyermekjáték előadása. Rövid mesék, történetek dramatizálása, a szereplők és a főszereplő megkülönböztetése.

Improvizációs játékok tanári irányítással

A továbbhaladás feltételei: –

3. évfolyam

TÉMAKÖRÖK, TARTALMAK

Tánc és dráma

Ritmus-, mozgás- és beszédgyakorlatokkal kombinált koncentrációs és memóriagyakorlatok. Fantáziajátékok. Történetek feldolgozása a dráma eszköztárával, bábjátékkal. Dramatizált elbeszélések, népszokások.

BELÉPŐ TEVÉKENYSÉGFORMÁK

Ritmikus mozgással és szöveggel összekapcsolt gyakorlatok: gyermekversek előadása ritmus- és mozgásváltással. Játék elképzelt tárgyakkal; tárgyfelidéző gesztusok, elképzelt személyek megjelenítése. Csoportos improvizációs játékok; rögtönzések alapszintű elemző megbeszélése.

A továbbhaladás feltételei

Részvétel a közös drámajátékokban, illetve a játékok készségfejlesztő gyakorlataiban.

4. évfolyam

TÉMAKÖRÖK, TARTALMAK

Tánc és dráma

Ritmus-, mozgás- és beszédgyakorlatok- kombinált koncentrációs és memóriagyakorlatok. Fantáziajátékok. Egyszerűbb drámai konvenciók megismerése. A színházi formanyelv alapjai. Történetek feldolgozása a dráma eszköztárával. Színházi, bábszínházi előadás megtekintése.

BELÉPŐ TEVÉKENYSÉGFORMÁK

Térkitöltő, térkihasználó gyakorlatok; játékos, mozgással és szöveggel összekapcsolt ritmikus gyakorlatok. Játék elképzelt és valóságos helyzetek megjelenítésével. Egész csoportos és kiscsoportos játék; állóképek. A szerkezet érzékelése (jelenet, felvonás), a kezdet és a vég fölismerése térbeli és időbeli struktúrákban; a színházi előadás formai elemei (díszlet, berendezés, jelmez, kellék, fény- és hanghatások). Csoportos improvizációs játékok, közös dramatizálás a tanult konvenciók alkalmazásával. Rögtönzések és a látott előadások alapszintű elemző megbeszélése

A továbbhaladás feltételei

Részvétel a csoportos történetalkotásban, az improvizációkban és az elemző beszélgetésekben.

TÁNC ÉS DRÁMA

5-6. évfolyam

Célok és feladatok

A Tánc és dráma tantárgy tanterve nem elméleti ismeretek tanítását helyezi a középpontba, hanem a drámajáték eszköztárának és a különböző színházi nyelvek elemeinek megtapasztalását a tanulók saját tevékenységén keresztül. Ez természetesen nem az elméleti ismeretek figyelmen kívül hagyását jelenti; mindössze arról van szó, hogy az elmélet minden esetben a gyakorlati tevékenység eredményeképpen, az így szerzett tapasztalatokból leszűrve jelenjék meg. A Tánc és dráma mint tantárgy tevékenység-központú. A tevékenységet követő elemző beszélgetések a fogalmi ismeretek bővítésével járnak, de nem valósulhatnak meg anélkül, hogy a tanulók megszerzett tudásukat, alakulóban lévő véleményüket, felvetődő kérdéseiket cselekvésbe ne emelnék. Az egyes drámai és színházi konvenciók megismerése és használata ezért tanár és tanuló számára egyaránt azzal a haszonnal jár, hogy a nehezen megfogalmazható (vagy épp formálódó) gondolatok és érzelmek kifejezésére, illetve a meglévő ismeretek gyakorlati ellenőrzésére teremt lehetőséget.

Ezt a tevékenységközpontú szemléletet tükrözi a tantervünkben követett szóhasználat is – gyakran szerepel együtt a *játék* és a *munka* szó. Ezek együttes szerepeltetése megerősíti, hogy a különböző területeken folyó művészeti tevékenységet szigorú szakmai folyamatok vezérik ugyan, az órákon való részvétel azonban a tanulók számára minden esetben örömet és szellemi izgalmat kell jelentsen.

A tánc és dráma lehetőséget nyújt a minél változatosabb dramatikus, táncos, bábos tevékenységformákban való részvételre; a tanulók képesség és adottság szerinti differenciált foglalkoztatására; a drámajátékban, a táncban és a bábjátékban fellelhető öröm- és szabadságélmény megtapasztalására. Differenciált feladatokon keresztül a dramatikus, illetve bábos technikák és konvenciók, a táncot felépítő technikai elemek és formák elsajátítására és széles körű alkalmazására; a drámai formával, a bábjátékos technikákkal, a táncot felépítő technikai elemekkel való improvizációra, kísérletezésre; a dráma, a tánc és a bábjáték mint művészi kommunikációs forma megtapasztalására.

Kiemelt célja a valós emberi szituációk, illetve fiktív történések megjelenítése különböző színházi formákban, valamint az, hogy a tanulók a más területeken elsajátított ismereteiket, készségeiket a drámában, a táncban, a bábjátékban is alkalmazni tudják.

A tánc és dráma foglalkozásai alkalmat adnak az önértékelésre annak érdekében, hogy a tanulók képessé váljanak saját eredményeik felismerésére és tapasztalataik beépítésére a művészeti tevékenységükbe, arra, hogy egyénileg és csoportosan előadást tervezhessenek, létrehozhassanak, illetve a létrejött előadást bemutathassák.

Fontos, hogy a tanulóknak legyen módjuk minél több élő és felvett színházi, tánc-, mozgás- és bábszínházi előadás – köztük társaik által készített produkciók – megtekintésére; a különböző színházi formák kulturális tradícióinak tanulmányozására; az alapvető színpadtechnikai eljárások megismerésére; drámával és a különböző színházi formákkal kapcsolatos fogalmi készletük, aktív szókincsük bővítésére.

Fejlesztési követelmények

A tanulók játékos gyakorlatok során sajátítsák el az alapvető táncos, bábos és drámai kifejezési formákat.

Tudják a mindennapi élet és különböző történetek szituációit közösen elemezni.

A koncentráció és lazítás képességének fejlesztése. A követendő és az elvetendő beszédpélda hallás alapján történő felismerése, a durva légzéstechnikai, hangadási és artikulációs hibák felismerése mások beszédében és a saját beszédükben. A fejlesztő és szinten tartó beszédes játékok és egyszerű beszédgyakorlatok ismerete, alkalmazása.

Saját ötletek és egyes történetek jelenetté szerkesztése a tanulói csoportok önálló munkájával. A szerepváltás technikájának alapszintű elsajátítása. Saját ötletek és egyes történetek jelenetsorrá szerkesztése a tanulói csoportok önálló munkájával.

Különböző bábfigurák (marionett és árnybábok) készítése és mozgatása az adott technikának megfelelően.

Ritmusképletek alkalmazása, megtartása negyedes és nyolcados járástempó mellett. A tanult tánc- és mozgásmotívumok utánzása, stílusos előadása.

Látott vagy részvételükkel zajló drámamunka és/vagy színházi előadás elemző értékelése

5. évfolyam

Évi óraszám: 18

Belépő tevékenységformák

Játékos gyakorlatok során az alapvető táncos, bábos és drámai kifejezési formák elsajátítása.

A mindennapi élet és különböző történetek szituációinak közös elemzése.

A koncentráció és lazítás képességének fejlesztése, a követendő és az elvetendő beszédpélda hallás alapján történő felismerése.

A durva légzéstechnikai, hangadási és artikulációs hibák felismerése mások beszédében és a saját beszédükben.

Saját ötletek és egyes történetek jelenetként szerkesztése a tanulói csoportok önálló munkájával.

Egypálcás marionett készítése és mozgatása (áttételes bábmozgatás), árnyfigurák készítése különböző anyagokból és technikákkal; árnyfigurák mozgatása az adott technikának megfelelően.

Ritmusképletek alkalmazása, megtartása negyedés és nyolcados járástempó mellett (egyenletes járás közben különböző ritmusképletek tapsolása, dobogása egyenletes zenére), a tanult táncok és ritmusképletek felismerése.

TÉMAKÖRÖK

TARTALMAK

Készségfejlesztő gyakorlatok

Beszéd- és légzéstechnikai gyakorlatok.
Koncentrációs és lazító gyakorlatok.
Egyszerűbb interakciós játékok.
Kapcsolatteremtő és kommunikációs játékok.

Színházi, dramaturgiai alapfogalmak

A mese és a cselekmény fogalmának ismerete.

Az alapvető drámai konvenciók megismerése és alkalmazása

Belső hangok, monológ, gondolatkövetés, mimes játék, levél és napló, telefon- és rádióbeszélgetés, interjú.

A színházi formanyelv tanulmányozása

A megismert színházi formai elemek hatásmechanizmusának tanulmányozása.
Merev pálcán, felülről mozgatott, egypálcás marionett készítése (síkbáb technika, plasztikus hengerfigura).
A különböző árnyjátéktechnikák megismerése, árnybábok készítése

Énekes-táncos játékok

Gyerekjátékok, leánykarikázók mozgásanyaga, szokásrendszere.
Egyenletes lüktetésű zenei és táncmotívumok illesztése egymáshoz.

Régi stílusú táncok

Ugrós, legényes táncok.
Páros forgató típusú lépések (forgató mozgáscsoportjai).

Történetek feldolgozása a dráma eszköztárával, bábjátékkal, táncsal

Dramatikus improvizációk – a tanár által megadott és/vagy a tanulók által létrehozott történetváz alapján.
Mozgásra épülő csoportos improvizációk – a tanár által megadott egyszerű cselekményvázra.
Játék az elkészített marionettfigurákkal, árnybábokkal és a különböző árnyjátéktechnikákkal.
Improvizációk a megismert bábtechnikák felhasználásával.
Bábelőadás megtekintése és elemző megvitatása.

A továbbhaladás feltételei

Részvétel a gyakorlatokban, a csoportos improvizációkban és az alapszintű elemző beszélgetésekben.

A rögtönzés szabályainak ismerete, betartása. Egyenletes lüktetés, valamint egyszerű ritmusképletek visszaadása tapsal, illetve dobogással. Egy régi stílusú tánc alaplépéseinek szabad előadása. Részvétel báb-készítésben és/vagy bábbal végzett improvizációban.

6. évfolyam

Évi óraszám: 18

Belépő tevékenységformák

Játékos gyakorlatok az alapvető táncos, bábos és drámai kifejezési formákban.

A szerepváltás technikájának alapszintű elsajátítása.

Saját ötletek és egyes történetek jelenetsorral szerkesztése a tanulói csoportok önálló munkájával.

Látott vagy részvételükkel zajló drámaalkotás és/vagy színházi előadás elemző értékelése.

A fejlesztő és szinten tartó beszédjátékok és egyszerű beszédgyakorlatok ismerete, alkalmazása.

A tanult tánc- és mozgásmotívumok utánzása, stílusos előadása.

Az újonnan tanult táncok felismerése és reprodukálása.

Marionettfigurák készítése külön mozgatható részekkel és mozgatása az adott technikának megfelelően.

TÉMAKÖRÖK

TARTALMAK

Készségfejlesztő gyakorlatok	Beszédtechnikai gyakorlatok, interakciós játékok, páros, illetve csoportos egyensúly- és bizalomgyakorlatok, szituációs játékok.
A gyakrabban alkalmazott drámai konvenciók megismerése és alkalmazása	Forró szék, fórum színház, szerep a falon, kellékhasználat, hagyományos formák, szertartás, ünnep, a pillanat megjelölése.
Improvizációk a megismert technikák felhasználásával a tanár által megadott és/vagy a tanulók által létrehozott történetváz alapján.	Dramatikus improvizációk – a tanár által megadott és/vagy a tanulók által létrehozott történetváz alapján. Egyszerű elemekből építkező mozgássor létrehozása (indítás, megállítás, gyorsítás, lassítás, fordulat, süllyedés, emelkedés, járás, futás, mozdulatkitartás). Mozgásra épülő csoportos improvizációk – a tanár által megadott egyszerű cselekményvázra. Játék, pl.: többpálcás, illetve zsinóros marionettfigurákkal. Improvizációk a megismert bábtechnikák felhasználásával.
Különböző technikák a szereplők – hős és a többiek – jellemzésére	Figurajellemzés verbális, vokális és nonverbális eszközökkel.
Új stílusú táncok	Verbunk és csárdás táncok megismerése.
Népek, nemzetiségek, etnikumok táncaiból	Lánc körtáncok (Balkán) lépésanyaga és formavilága. Szlovák és román táncanyag magyar párhuzamai.
Színházi előadás megtekintése és véleményezése	A látottak kollektív elemzése a megismert fogalomkészlet alkalmazásával. A megismert színházi formai elemek alkalmazása improvizációkban.
Színházi dramaturgiai alapfogalmak	Szándék, feszültség, konfliktus, fordulópont

A továbbhaladás feltételei

Részvétel a gyakorlatokban, a csoportos történetalkotásban, az improvizációkban és az elemző beszélgetésekben. Az egyszerűbb drámai konvenciók alkalmazása. Legalább tíz énekes-táncos játék ismerete, egy új stílusú tánc alaplépéseinek szabad előadása. Részvétel marionett készítésében és/vagy ilyen bábbal végzett improvizációban.

Magyar nyelv és irodalom 5-8.

7. évfolyam

TÉMAKÖRÖK

TARTALMAK

Tánc és dráma

Figurateremtés hanggal és nem verbális eszközökkel. Improvizáció közösen egyeztetett témára, történetváz alapján a megismert drámai konvenciók elemeinek alkalmazásával.

A továbbhaladás feltételei

Részvétel a csoportos történetalkotásban, az improvizációban és az elemző beszélgetésekben.

8. évfolyam

TÉMAKÖRÖK

TARTALMAK

Tánc és dráma

Improvizáció – közösen egyeztetett témára, együttesen kidolgozott történetváz alapján.

A továbbhaladás feltételei

Színházi előadás megtekintésének élménye alapján beszámoló készítése. Részvétel az improvizációs játékokban.

Megjegyzés: Több mint féltucatnyi kerettanterv ajánl dramatikus tevékenységet tananyagának feldolgozásához. Egyes tantervek meglepően gyakran teszik ezt. A munkaanyagok véleményezése során számos javaslattal éltünk a "drámás" tantervi megfogalmazások (és azok szakszerűtlensége) kapcsán. Ezek egy része meghallgatásra talált. (A szerk.)

GIMNÁZIUM

Tánc és dráma

9–10. évfolyam

Célok és feladatok

A Tánc és dráma tantervi modul nem elméleti ismeretek tanítását helyezi a középpontba, hanem a drámajáték eszköztárának és a különböző színházi nyelvek elemeinek megtapasztalását a tanulók tevékenységén keresztül. Ez természetesen nem az elméleti ismeretek figyelmen kívül hagyását jelenti; mindössze arról van szó, hogy az elmélet a gyakorlati tevékenység eredményeképpen, az így szerzett tapasztalatokból leszűrve jelenik meg.

A Tánc és dráma tevékenységközpontú. A tevékenységet követő elemző beszélgetések a fogalmi ismeretek bővítésével járnak, de nem valósulhatnak meg anélkül, hogy a tanulók megszerzett tudásukat, alakulóban lévő véleményüket, felvetődő kérdéseiket cselekvésbe ne emelnék. Az egyes drámai és színházi konvenciók megismerése és használata ezért tanár és tanuló számára egyaránt a haszonnal is jár, hogy a nehezen megfogalmazható (vagy épp formálódó) gondolatok és érzelmek kifejezésére, illetve a meglévő ismeretek gyakorlati ellenőrzésére teremt lehetőséget.

Ezt a tevékenységközpontú szemléletet tükrözi a tantervben követett szóhasználat is: gyakran szerepel együtt a *játék* és a *munka* szó. Ezek együttes szerepeltetése reményeink szerint megerősíti azt a törekvésünket, hogy bár a különböző területeken folyó művészeti tevékenységet szigorú szakmai folyamatok vezérlik, az órákon való részvétel a tanulók számára minden esetben örömet és szellemi izgalmat jelentsen.

A Tánc és dráma lehetőséget nyújt:

a tanulók képesség és adottság szerinti differenciált foglalkoztatására;

a drámajátékban, a táncban és a bábjátékban fellelhető öröm és szabadságélmény megtapasztalására;

a dráma, a tánc és a bábjáték, mint művészi kommunikációs forma megtapasztalására;

valós emberi szituációk, illetve fiktív történések különböző színházi formákban való megjelenítésére;

arra, hogy a tanulók a tanterv más területein elsajátított ismereteiket, készségeiket a drámában, a táncban, a bábjátékban is alkalmazni tudják;

arra, hogy a tanulók egyénileg és csoportosan előadást tervezhessenek, létrehozassanak, illetve a létrejött előadást bemutathassák;

minél több élő és felvett színházi, tánc- és mozgásszínházi, bábszínházi előadás – köztük társaik által készített produkciók – megtekintésére.

Fejlesztési követelmények

Változatos dramatikus, táncos, bábos tevékenységformákban való részvétel; differenciált feladatokon keresztül a dramatikus, illetve bábos technikák és konvenciók alkalmazása. A táncot felépítő technikai elemek és formák elsajátítása és széles körű alkalmazása. A drámai formával, a bábjátékos technikákkal, a táncot felépítő technikai elemekkel való improvizáció, kísérletezés. A tanulók képessé válnak saját eredményeik felismerésére és tapasztalataik beépítésére művészeti tevékenységükbe, a különböző színházi formák kulturális tradícióinak tanulmányozására, az alapvető színpadtechnikai eljárások megismerésére. A tanulók drámával és a különböző színházi formákkal kapcsolatos fogalmi készletének, aktív szókincsének bővítésére.

Belépő tevékenységek

Különböző technikákat tartalmazó összetett improvizációk mozgásban, táncban.

Epikus alapanyag drámává szerkesztése a tanulói csoportok önálló munkájával.

Drámai, színházi alkotások szerkezetének felismerésére, a szereplők szándékainak, tetteinek és kapcsolatainak elemzésére.

A drámai konvenciók gyakorlati alkalmazása.

Az újonnan megismert színházi műfajok és a színházi stílusok felismerése, megkülönböztetése.

A megismert fogalmi készlet alkalmazása a látott előadás vagy improvizáció elemzésében. Hagyományos és színházi maszkok készítése szabadon választott technikával.

A maszk hagyományának, jellegének megfelelő maszkos játékok létrehozása.

Mozgásmotívumok átvétele és továbbfejlesztése.

Mozgásmotívum-sorok kialakítása önállóan, egyéni tervezés alapján.

Összetett improvizációs anyag rögzítése és bemutatása.

9–10. évfolyam

Óraszám: 36

TÉMAKÖRÖK

Improvizáció

Improvizáció a tanár által megadott témára és stílusban, a tanulók által közösen kidolgozott történetváz alapján, a megismert drámai konvenciók összefűzésével, a színházi stílusok elemeinek alkalmazásával, maszkos játék alkalmazásával.

Maszkkészítés

A festés, mint maszk. Papírmaszkok, textilmaszkok, kasírozás, stb.

Maszkos játék

Dramatikus alakoskodó játékokban, színházi munkában.

Színházi, dramaturgiai alapfogalmak

A fókusz, kontraszt, szimbólum, cselekménybonyolítási modell, drámaszerkezet fogalmának ismerete

Drámai konvenciók csoportosítása, egymásra építése

Történetyszerkesztés és - megjelenítés a különböző színházi és drámai konvenciók alkalmazásával.

A színházi műfajok és stílusok tanulmányozása

A történelmi műfajok és napjaink színházi műfajai. Az egyes színházi stílusok jellemző jegyeinek felismerése láttott és saját részvétellel zajló színjátékokban, drámapunkában. Különböző színházi irányzatokhoz tartozó színházi előadások megtekintése, megvitatása.

Mozgásmotívumok kialakítása megadott szituáció, zene vagy téma alapján

Egy adott szituáció megfogalmazása tartásképpen, majd mozgólattal. Tükörgyakorlatban felvezetett motívum szabad kibontása. Improvizáció adott zene vagy téma alapján, megadott mozgásmotívumok felhasználásával.

A továbbhaladás feltételei

Az összetett drámai konvenciók alkalmazása a csoportos improvizációkban. A legfontosabb színházi műfajok és stílusok ismerete, felismerése. A legfontosabb színházi és drámai fogalmak ismerete. Részvétel maszk készítésében és/vagy maszkos improvizációban. Részvétel legalább egy, a tanult mozgáselemekre épülő mozgásetűd létrehozásában.

Szerkesztői jegyzet

Mint ismeretes, 2001. szeptemberétől a kerettantervek alapján kell oktatni az 1., az 5. és a 9. évfolyamokon. Ezek közül két évfolyamon a Tánc és drámának saját időkerete van. Néhány megjegyzés, illetve kérdés a *status quo* kapcsán:

- Szakterületünkre vonatkozó ajánlásokra lesz szükség a helyi tantervek átalakítása kapcsán; ha a kerettanterv valóban csak keret, akkor többféleképpen bontható le. Már csak azért is fontos ez, mert a *lebontás* a drámatanárok helyzetének erősödését és gyengülését egyaránt eredményezheti; nem viccnek számunk: akár kaphatunk is óraszámot a szabadon kialakítható sávokból.
- Az új követelményekhez új (vagy csak "javított") tanári segédletek szükségeltetnek.
- Egyetlen iskolafokhoz, egyetlen évfolyamhoz sincs *tankönyv*, pedig ilyesmit a drámaórák résztvevői is haszonnal forgathatnának.
- A drámaórák hasznos segítői lehetnének a *tanulói segédletek* – ki látott ebből magyar nyelvűt?
- A gimnáziumokban is megjelent a dráma, megjelennek-e, s ha igen, mikor a dráma tanítására felkészített pedagógusok?
- Mi lehet a része a Magyar Drámapedagógiai Társaságnak a továbbképzések megszervezésében? Tehetünk-e valamit azért, hogy ne következzen be hasonló helyzet, mint a NAT megjelenése utáni években. Akkor a felfutó *kereslet* miatt fű-fa-virág azt tanított dráma címen, amit éppen akart. Vagy maradunk – országos szakmai társaságként – a drámára akkreditált kb. 20 félé pedagógus továbbképzés egyikének gazdája?
- Ahol befogadó tárgy részeként jelenik meg a Tánc és dráma, ott hogyan érhető el, hogy ne felejtődjünk el a hétköznapiak során? stb.